ADMINISTRATĪVĀ APGABALTIESA

Lietas Nr.A43011211
Lietas arhīva Nr. A43-0032-19/6
ECLI:LV:ADAT:2019:0710.A43011211.4.S

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2019.gada 10.jūlijā

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesas sēdes priekšsēdētāja Laura Konošonoka,
tiesneses Inga Juhņeviča-Knoka un Linda Vīnkalna,

piedaloties pieteicējas SIA „Galgauskas dzirnavu HES" pārstāvim /pers. D/, atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas pārstāvjiem Ingai Balabkinai, Jānim Miķelsonam un zvērinātai advokātei Ievai Azandai, Finanšu ministrijas pārstāvēm Elīnai Ozolai un Dacei Berkoldei, kā arī Ekonomikas ministrijas pārstāvim Ingaram Silam,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz SIA „Galgauskas dzirnavu HES" pieteikumu par zaudējumu atlīdzinājumu 75 624,60 *euro* apmērā.

Aprakstošā daļa

[1] 2011.gada 7.martā pieteicēja SIA „Galgauskas dzirnavu HES" vērsās ar iesniegumu Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijā (turpmāk – komisija), lūdzot atlīdzināt zaudējumus, kas tai radušies tādēļ, ka komisija laikā no 2006.gada 1.marta līdz 2010.gada 1.aprīlim nebija noteikusi elektroenerģijas realizācijas vidējos tarifus, proti, tarifus, par kādiem atbilstoši Elektroenerģijas tirgus likuma 30.panta pirmajai daļai ražotāji, kas elektroenerģijas ražošanai izmanto atjaunojamos energoresursus, bija tiesīgi pārdot elektroenerģiju publiskajam lietotājam.

[2] Komisija 2011.gada 7.aprīlī sniedza atbildi, ar kuru atteica atlīdzināt zaudējumus.
Komisija norāda, ka 2010.gada 7.aprīlī ir pieņēmusi lēmumu Nr.123 „Par iesniegumiem elektroenerģijas realizācijas vidējā tarifa noteikšanai" (turpmāk – lēmums Nr.123), tādējādi izpildot Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 26.septembra spriedumu lietā Nr.A42379306, ar kuru komisijai bija uzlikts par pienākumu izskatīt pēc būtības biedrības „Mazā hidroenerģētikas asociācija" (turpmāk – biedrība) un ZS „Dzirnavas" 2006.gada 24.februāra iesniegumus. Minētās tiesvedības ietvaros pieņemtajos tiesu nolēmumos komisijai nebija uzlikts pienākums noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu par noteiktu pagātnes laika posmu. Līdz ar to lēmumā Nr.123 nebija pamata noteikt, ka elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs uz biedrību un ZS „Dzirnavas" attiecināms ar atpakaļejošu datumu, kā to lūdz arī pieteicēja.

[3] Pieteicēja vērsās apgabaltiesā ar pieteikumu par zaudējumu atlīdzinājumu 75 624,60 *euro* apmērā (atbilstoši 2019.gada 14.maija tiesas sēdē iesniegtajiem pieteikuma precizējumiem, *lietas 2.sējuma 47.lapa*). Pieteikums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.
[3.1] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 26.septembra spriedumu lietā Nr.42379306 (atstāts spēkā ar Senāta 2010.gada 11.marta spriedumu lietā Nr.SKA-6/2010) tika apmierināts biedrības pieteikums, atzīstot par prettiesisku komisijas 2006.gada 24.marta lēmumu Nr.78 un uzliekot komisijai pienākumu izdot administratīvo aktu.
Izpildot apgabaltiesas spriedumu, komisija pieņēma lēmumu Nr.123, nosakot, ka ar komisijas 2010.gada 31.marta lēmumu Nr.118 „Par komisijas 2010.gada 17.februāra lēmuma Nr.60 piemērošanu" noteiktais elektroenerģijas vidējais tarifs saistītajiem lietotājiem piemērojams kā elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs attiecībā uz iesniedzējiem. Minētie lēmumi faktiski nosaka elektroenerģijas tirdzniecības vidējo tarifu saistītajiem lietotājiem, sākot ar 2010.gada 1.aprīli.
[3.2] Komisija bez tiesiska pamata atteikusies noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu, tādējādi radot situāciju, ka šāds tarifs laika posmā no 2006.gada 1.marta līdz 2010.gada 1.aprīlim nav noteikts. Šī komisijas prettiesiskā rīcība pieteicējai ir nodarījusi zaudējumus, liedzot pārdot elektroenerģiju par tādu obligātā iepirkuma cenu, kādu paredzēja Elektroenerģijas tirgus likuma 30.panta pirmā daļa (par elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu). Zaudējumus veido starpība starp cenu, kuru obligātā iepirkuma ietvaros pieteicējai ir samaksājis publiskais tirgotājs, un cenu, par kādu publiskajam tirgotājam būtu jāiepērk elektroenerģija, ja komisija atbilstoši Elektroenerģijas tirgus likuma 30.panta pirmās daļas prasībām būtu noteikusi elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu.
[3.3] Pieteikuma precizējumos pieteicēja ir aprēķinājusi zaudējumus par laiku no 2006.gada 1.marta līdz 2008.gada 30.septembrim.

[4] Komisija paskaidrojumā par pieteikumu to neatzīst un norāda, ka ir izpildījusi Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 26.septembra spriedumu lietā Nr.A42379306. Pieteicēja nav minētās lietas dalībnieks, tādēļ uz pieteicēju minētais spriedums neattiecas. Tā kā nav konstatējama prettiesiska komisijas rīcība, atlīdzinājuma prasīšana nav pieļaujama. Pieteicēja kā zaudējumus norāda negūto peļņu, tomēr šāds zaudējumu aprēķins ir tikai pieteicējas pieņēmumi par to, kādā apmērā komisijai būtu jānosaka elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs. Komisija nav izdevusi metodiku elektroenerģijas realizācijas vidējā tarifa noteikšanai minētajam laika posmam, turklāt pēc būtības nav iespējams noteikt tarifu aprēķināšanas metodiku ar atpakaļejošu datumu, jo tas ir pretrunā ar likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 13.pantā noteikto komisijas darbības atklātuma principu.

[5] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 2.novembra lēmumu tiesvedība lietā apturēta līdz stājas spēkā galīgais Eiropas Komisijas nolēmums lietā Nr.SA37970 (šobrīd lieta SA.43140 (2015/NN)) „Atbalsts elektroenerģijas ražotājiem".
Ar Administratīvās apgabaltiesas 2019.gada 21.janvāra lēmumu tiesvedība lietā atjaunota, jo ir saņemts Eiropas Komisijas 2018.gada 12.decembra atzinums (turpmāk – Eiropas Komisijas atzinums).
Lietas izskatīšanā atbildētājas pusē pieaicinātas arī Finanšu ministrija un Ekonomikas ministrija.

[6] Komisija 2019.gada 28.janvārī sniegusi viedokli par Eiropas Komisijas atzinumu un 2019.gada 8.maijā papildu paskaidrojumus, norādot šādus apsvērumus.

[6.1] Tiesai jāvērtē zaudējumu atlīdzinājums valsts atbalsta kontekstā. Zaudējumu izmaksa pieteicējai ir uzskatāma par jaunu valsts atbalstu, kas pirms tā piešķiršanas ir saskaņojams ar Eiropas Komisiju. Tiesai jāvērtē, vai pieteicējai piešķiramās kompensācijas apjoms atbilst visiem saderības nosacījumiem, kas minēti Eiropas Komisijas 2017.gada 24.aprīļa lēmumā SA.43140 (turpmāk – Eiropas Komisijas lēmums SA.43140), tajā skaitā samērīguma nosacījumam. Turklāt tām hidroelektrostacijām, kurām tiek piemērots cenas diferencēšanas koeficients pārkompensācijas novēršanai, nav iespējams piešķirt jaunu valsts atbalstu, jo šāds atbalsts automātiski novestu pie pieteicēju pārkompensācijas. Šie apstākļi norāda uz tiesiskā strīda neesību minētajās lietās, kas ir pamats tiesvedības izbeigšanai.

[6.2] Tiesai jāveic valsts atbalsta atbilstības izvērtējums, lai konstatētu, vai valsts īstenots pasākums var tikt atļauts saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību nosacījumiem. Atbalsts nedrīkst pārsniegt atšķirību starp elektroenerģijas ražošanas izmaksām un elektroenerģijas tirgus cenu. Pieteicējas iesniegtie aprēķini, kas veikti atrauti no ražošanas izmaksām, neatspoguļo kopējo saņemto atbalsta apmēru un neļauj pārliecināties, vai pieprasītā summa atbilst tiesiska un pieļaujama atbalsta pazīmēm.

[6.3] Lietā izmantojamas Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr.2018-16-03 paustās atziņas, ka valsts atbalsts tiek sniegts sabiedrības interesēs un nav domāts nepārtrauktai atbalsta saņēmēju ienākumu nodrošināšanai vai peļņas līmeņa paaugstināšanai. Pārkompensācijas mehānisma mērķis ir novērst pārmērīgu valsts atbalstu. Tādēļ jāņem vērā visi pieteicējas saņemtie ienākumi un ražošanas izmaksas kopumā. Ja pieteicējas rīcībā šādas informācijas nav, pieteikums ir noraidāms.

[6.4] Pieteicējai ir pienākums darīt visu iespējamo, lai samazinātu savus zaudējumus. Pieteicējai bija tiesības un pienākums jau 2007.gadā pāriet uz jauno valsts atbalsta shēmu, kuru paredzēja Ministru kabineta 2007.gada 24.jūlija noteikumi Nr.503 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus" (turpmāk – noteikumi Nr.503). Šādā gadījumā pieteicējas zaudējumu perioda beigu termiņš būtu 2007.gada septembris. Pieteicējai jāsniedz pamatojums izvēlei neizmantot tiesības pāriet uz jauno valsts atbalsta shēmu un nedarīt visu iespējamo, lai samazinātu zaudējumu apmēru.

[7] Ekonomikas ministrija 2019.gada 5.februārī sniegusi viedokli par Eiropas Komisijas atzinumu un 2019.gada 13.martā papildu paskaidrojumus, norādot šādus apsvērumus.

[7.1] Elektroenerģijas tirgus liberalizācijas datums Latvijā ir 2007.gada 1.jūlijs, kad stājās spēkā Elektroenerģijas tirgus likuma izmaiņas, kas deva tiesības jebkuram elektroenerģijas lietotājam mainīt elektroenerģijas tirgotāju.

[7.2] Lietās, kurās attiecībā uz komersantiem pieņemti lēmumi par cenas diferencēšanas koeficienta noteikšanu pārkompensācijas novēršanai, atlīdzinājuma prasījumi ir noraidāmi, jo, piešķirot jaunu atbalstu, pārkompensācija palielinātos.

[7.3] Atbalsta jautājumu izvērtēšana ir Finanšu ministrijas kompetencē.

[8] Pieteicēja 2019.gada 20.februāra paskaidrojumos papildus norāda turpmāk minētos apsvērumus.

[8.1] No Eiropas Komisijas lēmuma SA.43140 izriet, ka līdz 2007.gada 1.jūlijam nav pastāvējusi diskriminācija. Tātad attiecībā uz pieteicējas prasījumu par periodu līdz minētajam datumam neizpildās Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta kritērijs par atbalsta ietekmi uz iekšējo tirgu. Kaut arī atbalsts nav saskaņots, Eiropas Komisija nav ierosinājusi pārkāpuma procedūru.

[8.2] Apgabaltiesas secinājumi par tirgus atvēršanu no 2005.gada 8.jūnija nav pareizi un varēja novest pie lietas faktiskajiem apstākļiem neatbilstoša Eiropas Komisijas atzinuma sagatavošanas.

[8.3] Tiesa nevar izspriest lietu pēc būtības pirms Eiropas Komisija nav pieņēmusi galīgo lēmumu par atbalsta pieļaujamību.

[8.4] Ministru kabineta 2010.gada 15.marta noteikumos Nr.262 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību" (turpmāk – noteikumi Nr.262) paredzētā ražotāju iekšējās peļņas norma 9% apmērā nav attiecināma uz periodu pirms Eiropas Komisijas lēmumā SA.43140 norādītās saskaņotās atbalsta shēmas ieviešanas.

[8.5] Ar tiesas spriedumu netiks piešķirts jauns atbalsts, bet atbalsts ir uzskatāms par pastāvošu atbalstu. Iepirkuma cenas maiņa nav uzskatāma par pastāvošā atbalsta grozījumiem. Tiesības pārdot elektroenerģiju par likumā noteikto cenu pieteicējai ir piešķirtas uz likuma pamata vēlākais 2003.gada 1.janvārī, kad bija jāuzsāk hidroelektrostaciju ekspluatācija. Pēc minēta termiņa nevienai elektrostacijai uz Enerģētikas likuma pamata vairs nevarēja tikt piešķirts obligātais iepirkums. Pieteikumā ietvertais prasījums izmaksāt starpību starp faktiski samaksāto iepirkuma cenu un cenu, kas pieteicējai bija noteikta ar likumu, nepārkāpj Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.panta 3.punktu, jo šie prasījumi attiecas uz valsts pienākuma izpildi, ko tā uzņēmusies pirms Latvijas Republikas iestāšanās Eiropas Savienībā.

[9] Finanšu ministrija 2019.gada 7.marta, 11.marta un 19.marta paskaidrojumos norāda šādus apsvērumus.

[9.1] Finanšu ministrija saskaņā ar Komercdarbības atbalsta kontroles likuma 9.panta pirmās daļas 1.punktu veic plānoto atbalsta programmu vai individuālo atbalsta projektu paziņojumu sākotnējo izvērtēšanu, bet neiesaistās attiecīgās atbalsta programmas vai projekta izstrādē.

[9.2] Veicot sākotnējo izvērtējumu, secināms, ka ar tiesas sprieduma izpildi par zaudējumu atlīdzināšanu pieteicējai pasākums kvalificēsies kā jauns komercdarbības atbalsts (par tā piešķiršanas dienu uzskatāms tiesas sprieduma spēkā stāšanās brīdis), uz kuru attieksies Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108.pantā paredzētais kontroles mehānisms un kura saderība būtu jāvērtē atbilstoši sprieduma spēkā stāšanās brīdī aktuālajam atbalsta regulējumam. Līdz ar to no atbalsta piešķiršanas viedokļa nav nozīmes tam, kad faktiski notika elektroenerģijas tirgus liberalizācijas Latvijā. Tomēr jāņem vērā, ka Eiropas Komisijas atzinumā nav sniegta viennozīmīgi apstiprinoša atbilde, ka zaudējumu atlīdzinājums kvalificēsies kā komercdarbības atbalsts. Eiropas Komisijas lēmums SA.43140 neaptver konkrētajā lietā pieteikto zaudējumu atlīdzināšanu. Jauna atbalsta piešķiršana minētā lēmuma ietvaros vairs nav iespējama.

[9.3] Komercdarbības atbalsta kontrole un no Eiropas Savienības tiesību aktiem izrietošie pienākumi bija saistoši Latvijā arī laika periodā, par kuru pieteicēja prasa zaudējumu atlīdzināšanu.

[9.4] Lai novērstu risku, ka ar tiesas spriedumu tiek piešķirts potenciāli nesaderīgs atbalsts, pirms sprieduma pasludināšanas tas ir paziņojams Eiropas Komisijai atbilstoši Padomes 2015.gada 13.jūlija regulā (ES) 2015/1589, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par Eiropas Savienības darbību 108.panta piemērošanai (turpmāk – regula 2015/1589), noteiktajai procedūrai. Par atbalsta sniedzēju konkrētajā gadījumā tiks uzskatīta Ekonomikas ministrija. Attiecīgi Ekonomikas ministrija būs atbildīgā iestāde par atbalsta pasākuma paziņojuma nosūtīšanu Eiropas Komisijai. Pieteicējai nevar rasties tiesiskā paļāvība uz atbalsta saņemšanu līdz brīdim, kamēr Eiropas Komisija neizvērtēs plānotā pasākuma saderību ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu.

[9.5] Samērīguma kritērijs ir tikai viens no atbalsta atbilstības kritērijiem, bet tas nav kritērijs atbalsta likumības noteikšanai. Pārkompensācija ir viens no atbalsta saderības ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu nosacījumiem. Tās izvērtēšana nav nacionālās tiesas, bet gan Eiropas Komisijas ekskluzīvajā kompetencē.

[10] Tiesas sēdē pieteicējas pārstāvis iesniedza pieteikuma precizējumus un uzturēja pieteikumu precizētajā apmērā, vienlaikus piekrītot

komisijas pārstāvim, ka zaudējumi par periodu no 2009.gada 1.aprīļa līdz 30.septembrim ir 5435,43 *euro*, līdz ar to kopējā zaudējumu summa ir 58 453,03 *euro*. Pieteicējas pārstāvis pamatojās uz pieteikumā, rakstveida paskaidrojumos un 2019.gada 14.maija tiesas sēdē administratīvajā lietā Nr.A43011011 sniegtajiem paskaidrojumiem, papildus paskaidrojot, ka pārkompensācijas koeficients nav saistīts ar vēsturisko atbalstu.

Komisijas, Finanšu un Ekonomikas ministrijas pārstāvji pieteikumu neatzina un lūdza to noraidīt, pamatojoties uz rakstveida paskaidrojumos norādītajiem apsvērumiem un 2019.gada 14.maija tiesas sēdē administratīvajā lietā Nr.A43011011 sniegtajiem paskaidrojumiem. Komisijas pārstāvji papildus paskaidroja, ka, piešķirot pieteicējai jebkāda veida papildu atbalstu, tiek turpināta pieteicējas pārkompensācija, kas nav pieļaujams. Finanšu ministrijas pārstāvji papildus paskaidroja, ja ir pārkompensācija un tādējādi neizpildās viens no būtiskiem saderīguma kritērijiem, nav nozīmes sūtīt Eiropas Komisijai notifikāciju par saderīgumu, jo lēmums būs negatīvs. Ekonomikas ministrijas pārstāvis papildus paskaidroja, ka gadījumā, ja tiesa lemtu par zaudējumu atlīdzību, ministrijai būtu pienākums sagatavot jaunu aprēķinu, piemērojot atbilstošu pārkompensācijas koeficientu.

Motīvu daļa

[11] Uzklausījusi administratīvā procesa dalībnieku paskaidrojumus, pārbaudījusi lietas materiālus un novērtējusi lietā esošos pierādījumus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka pieteikums ir daļēji apmierināms.

[12] Pieteicēja prasa atlīdzināt zaudējumus 75 624,60 *euro* apmērā, kas tai radušies par laika periodu no 2006.gada 1.marta līdz 2009.gada 30.septembrim sakarā ar to, ka komisija prettiesiski laikus nebija izdevusi administratīvo aktu par elektroenerģijas realizācijas vidējā tarifa noteikšanu.

[13] Administratīvā procesa likuma 92.pants noteic, ka ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Zaudējumu atlīdzināšanas likums) 7.panta pirmā daļa noteic, ka mantiskais zaudējums šā likuma izpratnē ir katrs mantiski novērtējams pametums, kas cietušajam radies ar iestādes prettiesiska administratīvā akta vai prettiesiskas faktiskās rīcības dēļ. Atbilstoši likuma 4.panta pirmajā daļā noteiktajam iestāde zaudējumu var nodarīt arī ar bezdarbību, ja iestādei bija pienākums rīkoties, bet tā prettiesiski nav rīkojusies.

Šā likuma 6.panta pirmā daļa noteic, ka tiesības uz zaudējuma atlīdzinājumu rodas, ja starp iestādes prettiesisko rīcību un cietušajam nodarīto zaudējumu pastāv tieša cēloņsakarība – objektīva saikne starp iestādes rīcību un tās radītajām laika ziņā sekojošām zaudējumu nodarošām sekām, proti, minētā rīcība rada un nosaka šo seku iestāšanās reālu iespēju un ir galvenais faktors, kas nenovēršami radījis šīs sekas.

[14] Apgabaltiesa ņem vērā, ka komisijas pienākumu atlīdzināt zaudējumus par laiku, kurā tā prettiesiski nebija noteikusi tarifus, kā arī tiesību normu piemērošanas jautājumus zaudējumu apmēra noteikšanā Senāts jau ir vērtējis analoģiskās lietās (ierosinātas pēc citu hidroelektrostaciju īpašnieku pieteikumiem), tostarp izvērtējot atbildētājas iestāžu argumentus, un Senāta spriedumos izteiktās atziņas (*sk. Senāta 2018.gada 7.februāra spriedumu lietā Nr.SKA-1/2018 un Senāta 2018.gada 13.aprīļa spriedumu lietā Nr.SKA-2/2018*) ir ievērojamas arī šajā lietā. Šajā lietā procesa dalībnieki ir izteikuši pēc būtības analoģiskus apsvērumus, tāpēc apgabaltiesai nav pamata saistībā ar attiecīgo tiesību normu piemērošanu nonākt pie citiem secinājumiem.

[15] Komisijas pienākums (kompetence) izdot administratīvo aktu par elektroenerģijas realizācijas vidējā tarifa noteikšanu un komisijas rīcības prettiesiskums, jau 2006.gadā nenosakot tarifu, ir konstatēts ar spēkā stājušos Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 26.septembra spriedumu lietā Nr.A42379306 (*atstāts spēkā ar Senāta 2010.gada 11.marta spriedumu lietā Nr.SKA-6/2010; sk. Senāta 2018.gada 7.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-1/2018 8. un 17.punktu un Senāta 2018.gada 13.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-2/2018 15.punktu*).

No administratīvās lietas Nr.A42379306 un Senāta atziņām (*sal. sk. Senāta 2013.gada 22.marta lēmumu lietā Nr.SKA-426/2013*) izriet, ka ar lūgumu izdot attiecīgo administratīvo aktu komisijā un pēc tam tiesā vērsusies tostarp biedrība savu biedru interesēs.

Ievērojot to, ka pieteicēja ir biedrības biedre kopš 2005.gada 22.septembra (*lietas 2.sējuma 48.lapa*), tātad bija biedrības biedre arī laikā, kad tiesā iesniegts pieteikums lietā Nr.A42379306, apgabaltiesa atzīst, ka pieteicēja uzskatāma par pieteicēju administratīvajā lietā Nr.A42379306 un kā tāda var prasīt atlīdzināt zaudējumus par komisijas prettiesisko rīcību, kas konstatēta ar spriedumu minētajā lietā.

Līdz ar to saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4.panta pirmo daļu pieteicējai ir tiesības prasīt to zaudējumu atlīdzinājumu, kas tai nodarīti ar komisijas bezdarbību, neizdodot attiecīgo administratīvo aktu.

[16] Pieteicēja prasījumu par mantisko zaudējumu atlīdzinājumu pamato ar starpību starp cenu, ko attiecīgajā laika periodā obligātā iepirkuma ietvaros ir samaksājis publiskais tirgotājs, un cenu, par kādu būtu bijis jāiepērk elektroenerģija publiskajam tirgotājam, ja komisija būtu izdevusi attiecīgu administratīvo aktu un noteikusi elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu.

Novērtējot, vai tarifu nenoteikšana bija cēlonis pieteicējai radītiem mantiskajiem zaudējumiem, un kāds ir šo zaudējumu apmērs, noskaidrojams, kāds tarifs būtu bijis jānosaka.

[17] Senāts analoģiskās lietās, atsaucoties uz Satversmes tiesas atziņām, norādījis, ka Elektroenerģijas tirgus likuma 30.panta pirmā daļa paredzēja tiesības noteiktām elektroenerģijas ražotāju grupām pārdot elektroenerģiju publiskajam tirgotājam atbilstoši tiem nosacījumiem par cenu, kāda uz tiem attiecās šā likuma spēkā stāšanās brīdī. Tas nozīmē, ka attiecībā uz pieteicēju ir piemērojams agrāk spēkā esošā Enerģētikas likuma 40.panta pirmajā daļā paredzētais cenas noteikšanas mehānisms. Satversmes tiesa atzina, ka Elektroenerģijas tirgus likuma 30.pants paredz vienādas garantijas visiem ražotājiem, kas elektroenerģijas ražošanai izmanto atjaunojamos energoresursus un kas darbību uzsākuši pirms šā likuma spēkā stāšanās. Likumdevējs nav nošķīris ražotājus, kuri elektroenerģiju ražo vēja elektrostacijās, un pārējiem ražotājiem nav paredzējis nelabvēlīgāku tiesisko regulējumu. Savukārt Ministru kabinets ar saviem noteikumiem nevar sašaurināt tās tiesiskās garantijas, kuras likumdevējs ir noteicis likumā. No minētā secināms, ka pieteicējai bija tiesības pārdot elektroenerģiju publiskajam tirgotājam atbilstoši Enerģētikas likuma 40.panta pirmajā daļā noteiktajam – atbilstoši divkāršam elektroenerģijas realizācijas vidējam tarifam, un komisijai bija kompetence noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu (*sal. sk. Senāta 2018.gada 7.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-1/2018 6.-8.punktu un tajā norādīto Satversmes tiesas lēmumu, un 2018.gada 13.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-2/2018 16.-18.punktu*).

Tāpat attiecībā uz komisijas tiesībām noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu no Senāta atziņām analoģiskās lietās izriet, ka komisijai nebija tiesības pēc saviem ieskatiem noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu, būtībā revidējot Elektroenerģijas tirgus likuma 30.panta piemērošanas apjomu attiecībā uz mazajām hidroelektrostacijām un izdarot lietderības apsvērumus par to, kādu cenu labāk būt noteikt atkarībā no ražotāja izmaksām. Senāts atzinis, ka noteikumos Nr.503, Ministru kabineta 2009.gada 24.februāra noteikumos Nr.198 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus un cenu noteikšanas kārtību" (turpmāk – noteikumi Nr.198), kā arī noteikumos Nr.262 ietvertais elektroenerģijas realizācijas vidējā tarifa jēdziena skaidrojums, ka tas ir elektroenerģijas tirdzniecības vidējais tarifs

saistītajiem lietotājiem, pēc analoģijas ir piemērojams arī attiecībā uz hidroelektrostacijām un arī attiecībā uz neilgo laikaposmu pirms attiecīgo noteikumu pieņemšanas (*sal. sk. Senāta 2018.gada 7.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-1/2018 9.-14.punktu un tajā norādīto Satversmes tiesas lēmumu, un Senāta 2018.gada 13.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-2/2018 19.-21.punktu*).

Pieteicēja prasa zaudējumu atlīdzību arī par periodu no 2009.gada 1.aprīļa. Atbilstoši publiski pieejamai informācijai (Ekonomikas ministrijas mājaslapā pieejamais elektrostaciju saraksts, kurām tiek piemērots cenas diferencēšanas koeficients pārkompensācijas novēršanai, https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/atjaunojama_energija_un_kogeneracija/elektroenergijas_razotaju_parkompensacijas_izvertesana/) pieteicējas hidroelektrostacijas ekspluatācijas sākuma datums ir 2001.gada 8.marts. Tātad pieteicēja prasa zaudējumu atlīdzinājumu arī par periodu, kad bija jau pagājis Enerģētikas likuma 40.panta pirmās daļas pirmajā teikumā noteiktais astoņu gadu periods no attiecīgās elektrostacijas ekspluatācijas sākuma. Enerģētikas likuma 40.panta pirmās daļas otrais teikums paredzēja, ka pēc minētā astoņu gadu perioda iepirkuma cenu nosaka regulators.

Komisija citā analoģiskā lietā paskaidrojusi, ka, lai noteiktu cenu, par kuru iepērk elektroenerģiju gan minēto astoņu gadu periodā, gan pēc tā, bija pieņēmusi 2004.gada 4.augusta lēmumu Nr.195, ar kuru noteica elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu – 0,03435 Ls/kWh (*sk. Administratīvās apgabaltiesas 2019.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.A43007611 19.punktu*).

Tādējādi gan Enerģētikas likuma 40.panta pirmajā teikumā noteiktajā astoņu gadu periodā, gan pēc tā beigām tika piemērots viens un tas pats cenas noteikšanas mehānisms, ar atšķirību, ka pēc astoņu gadu perioda cena netika noteikta divkāršā tarifa apmērā.

Ievērojot minēto, apgabaltiesa atzīst, ka, nosakot zaudējumu apmēru, vērā ņemami elektroenerģijas tirdzniecības vidējā tarifa saistītajiem lietotājiem rādītāji, kas atbilstoši noteikumiem Nr.503 un noteikumiem Nr.198 aprēķināmi, izmantojot datus par publiskā tirgotāja pusgada faktiskajiem elektroenerģijas tirdzniecības apjomiem un ieņēmumiem no elektroenerģijas tirdzniecības saistītajiem lietotājiem.

[18] AS „Latvenergo" ir sniegusi informāciju par saistītajiem lietotājiem piegādāto elektroenerģiju un ieņēmumiem par attiecīgajiem periodiem (*lietas 1.sējuma 92.lapa*).

Apgabaltiesa, pārbaudot pieteicējas aprēķinus par radīto zaudējumu apmēru (*lietas 2.sējuma 47.lapa*), atzīst, ka pieteicēja aprēķinos iekļāvusi pareizus datus par AS „Latvenergo" tirdzniecības apjomiem un ieņēmumiem konkrētos periodos, kas sakrīt ar AS „Latvenergo" sniegto informāciju.

Atbilstoši noteikumu Nr.198 58.punktam elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu saistītajiem lietotājiem aprēķina, ņemot vērā publiskā tirgotāja pusgada (kas ir laika posms no janvāra līdz jūnijam un no jūlija līdz decembrim) faktiskos elektroenerģijas tirdzniecības apjomus un ieņēmumus no elektroenerģijas tirdzniecības saistītajiem lietotājiem, kas stājas spēkā trīs mēnešus pēc katra pusgada. Tas nozīmē, ka, piemēram, dati par 2005.gada 1.pusgadu stājas spēkā 2005.gada 1.oktobrī, bet dati par 2005.gada 2.pusgadu – 2006.gada 1.aprīlī. Pieteicēja zaudējumu aprēķinā ir ņēmusi vērā šos periodus.

Proti, par periodu no 2006.gada 1.marta līdz 31.martam pieteicēja, ieņēmumus dalot ar tirdzniecības apjomiem, pamatoti aprēķinājusi elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu saistītajiem lietotājiem 0,034197395 latus (divkāršs apmērs saskaņā ar Enerģētikas likuma 40.panta pirmo daļu – 0,068394789 lati), ņemot vērā datus par AS „Latvenergo" tirdzniecības apjomiem un ieņēmumiem par periodu no 2005.gada 1.janvāra līdz 30.jūnijam, t.i., 100 954 129 lati par 2 952 100 017 kWh.

Par periodu no 2006.gada 1.aprīļa līdz 30.septembrim aprēķināts tarifs 0,03411189 lati (divkāršs apmērs – 0,06822378 lati), ņemot vērā datus par periodu no 2005.gada 1.jūlija līdz 31.decembrim, t.i., 99 884 725 lati par 2 928 149 834 kWh.

Par periodu no 2006.gada 1.oktobra līdz 2007.gada 31.martam aprēķināts tarifs 0,035554506 lati (divkāršs apmērs – 0,071109012 lati), ņemot vērā datus par periodu no 2006.gada 1.janvāra līdz 30.jūnijam, t.i., 114 897 432 lati par 3 231 585 665 kWh.

Par periodu no 2007.gada 1.aprīļa līdz 30.septembrim aprēķināts tarifs 0,036680271 lati (divkāršs apmērs – 0,073360542 lati), ņemot vērā datus par periodu no 2006.gada 1.jūlija līdz 31.decembrim, t.i., 112 326 564 lati par 3 062 315 524 kWh.

Par periodu no 2007.gada 1.oktobra līdz 2008.gada 31.martam aprēķināts tarifs 0,043227193 lati (divkāršs apmērs – 0,086454387 lati), ņemot vērā datus par periodu no 2007.gada 1.janvāra līdz 30.jūnijam, t.i., 145 308 346 lati par 3 361 503 135 kWh.

Par periodu no 2008.gada 1.aprīļa līdz 30.septembrim aprēķināts tarifs 0,043597816 lati (divkāršs apmērs – 0,087195632 lati), ņemot vērā datus par periodu no 2007.gada 1.jūlija līdz 31.decembrim, t.i., 145 654 639 lati par 3 340 870 076 kWh.

Apgabaltiesa atzīst, ka pieteicēja aprēķinos pamatoti ņēmusi vērā, ka no 2008.gada 1.oktobra komisija attiecīgi ar 2008.gada 13.augusta lēmumu Nr.257 un 2009.gada 18.februāra lēmumu Nr.36 bija apstiprinājusi vidējo tarifu saistītajiem lietotājiem, kas attiecas uz noteikumu Nr.503 82.punktā un vēlāk noteikumu Nr.198 58.punktā minētajiem komersantiem. Secīgi par periodu no 2008.gada 1.oktobra līdz 2009.gada 31.martam komisijas noteiktais tarifs bija 0,0501 lati (divkāršs apmērs – 0,1002 lati), bet par periodu no 2009.gada 1.aprīļa līdz 30.septembrim – 0,0625 lati.

[19] Pieteicēja ir iesniegusi rēķinus par realizēto elektroenerģiju AS „Latvenergo" (*lietas 1.sējuma 11.-45.lapa*).

Pieteicējas aprēķinā iekļautā informācija par publiskajam tirgotājam realizētās elektroenerģijas apjomiem atbilst pieteicējas iesniegtajos rēķinos un aktos norādītajai AS „Latvenergo" sistēmā nodotās aktīvās enerģijas summai attiecīgajos periodos, izņemot par periodu no 2006.gada 1.oktobra līdz 2007.gada 31.martam, par kuru pieteicēja aprēķinā uzrādījusi 512 750 nodotās kWh, bet atbilstoši rēķiniem (*lietas 1.sējuma 15.-20.lapa*) faktiski nodotas 517 750 kWh, starpība 5000 kWh.

[20] Apgabaltiesa atzīst, ka pieteicēja pamatoti aprēķinu rezultātā iegūto elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu divkāršā apmērā attiecinājusi uz pieteicējas publiskajam tirgotājam pārdotās elektroenerģijas apjomiem un iegūto rezultātu salīdzinājusi ar summu, ko pieteicēja ieguvusi, pārdodot to pašu elektroenerģijas daudzumu par cenu 0,0687 lati, kas aprēķināta, ņemot vērā ar komisijas 2004.gada 4.augusta lēmumu Nr.195 noteikto elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu 0,03435 lati. Savukārt attiecībā uz publiskajam tirgotājam pēc 2009.gada 8.marta pārdotās elektroenerģijas apjomiem pieteicēja nepamatoti attiecinājusi elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu divkāršā apjomā, neņemot vērā, ka bija beidzies astoņu gadu periods pēc pieteicējai piederošās elektrostacijas ekspluatācijas sākuma datuma.

Tādējādi par periodu no 2006.gada 1.marta līdz 31.martam pieteicējas publiskajam tirgotājam realizēto elektroenerģiju 19 486 kWh pieteicējai vajadzēja realizēt par 1332,74 latiem (19 486 x 0,068394789), nevis par 1338,69 latiem. Savukārt par periodu no 2006.gada 1.aprīļa līdz 30.septembrim realizēto elektroenerģiju 289 194 kWh pieteicējai vajadzēja realizēt par 19 729,91 latu (289 194 x 0,06822378), nevis par 19 867,63 latiem. Līdz ar to pieteicēja par abiem minētajiem periodiem kopā saņēmusi par 143,67 latiem vairāk (attiecīgi par 5,95 latiem un 137,72 latiem), nekā tad, ja elektroenerģijas realizācijas cena būtu aprēķināta saskaņā ar šajā lietā nosakāmo elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu.

Par periodu no 2006.gada 1.oktobra līdz 2007.gada 31.martam realizēto elektroenerģiju 512 750 kWh pieteicējai vajadzēja realizēt par 36 461,15 latiem (512 750 x 0,071109012), nevis par 35 225,93 latiem. Starpība 1235,22 lati. Lai gan apgabaltiesa konstatēja pieteicējas aprēķinā norādītās nodotās elektroenerģijas apmēra neatbilstību rēķinos norādītajai, apgabaltiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 249.pantu taisa spriedumu, nepārsniedzot prasījuma robežas.

Par periodu no 2007.gada 1.aprīļa līdz 30.septembrim realizēto elektroenerģiju 225 583 kWh pieteicējai vajadzēja realizēt par 16 548,89 latiem (225 583 x 0,073360542), nevis par 15 497,55 latiem. Starpība 1051,34 lati.

Par periodu no 2007.gada 1.oktobra līdz 2008.gada 31.martam realizēto elektroenerģiju 689 615 kWh pieteicējai vajadzēja realizēt par

59 620,24 latiem (689 615 x 0,086454387), nevis par 47 376,55 latiem. Starpība 12 243,69 lati.

Par periodu no 2008.gada 1.aprīļa līdz 30.septembrim realizēto elektroenerģiju 301 460 kWh pieteicējai vajadzēja realizēt par 26 286 latiem (301 460 x 0,087195632), nevis par 20 710,30 latiem. Starpība 5575,70 lati.

Par periodu no 2008.gada 1.oktobra līdz 2009.gada 8.martam realizēto elektroenerģiju 497 890 kWh pieteicējai vajadzēja realizēt par 49 888,58 latiem (497 890 x 0,1002), nevis par 34 205,04 latiem (497 890 x 0,0687). Starpība 15 683,54 lati.

Par periodu no 2009.gada 9.marta līdz 31.martam realizēto elektroenerģiju 48 843 kWh pieteicējai vajadzēja realizēt par 2447,03 latiem (48 843 x 0,0501), nevis par 1677,76 latiem (48 843 x 0,03435). Starpība 769,28 lati. Pieteicēja kļūdaini šajā periodā pārdoto elektroenerģijas apjomu pieskaitījusi no 2009.gada 1.aprīļa pārdotajam elektroenerģijas apjomam, neņemot vērā, ka šajos periodos ir atšķirīgi komisijas noteiktie elektroenerģijas tarifi.

Par periodu no 2009.gada 1.aprīļa līdz 30.septembrim realizēto elektroenerģiju 144 245 kWh vajadzēja realizēt par 9015,31 latu (144 245 x 0,0625), nevis 4954,82 latiem (144 245 x 0,03435). Starpība 4060,50 lati, nevis 17 503,40 lati, kā tas kļūdaini norādīts pieteicējas aprēķinā.

Tādējādi par minētajiem periodiem kopā veidojas starpība 40 619,25 latu apmērā, kuru pieteicēja nav saņēmusi, bet kuru tai vajadzēja saņemt. Pieteicēja nesaņemto summu ir samazinājusi par pirmajos divos periodos minētajām „pārmaksām". Ievērojot minēto, apgabaltiesa atzīst, ka pieteicējai tādējādi radīti zaudējumi 40 475,58 latu (40 619,25 – 143,67) jeb 57 591,56 *euro* apmērā.

[21] Apgabaltiesa konstatē, ka starp pieteicējai radītajiem zaudējumiem un komisijas prettiesisko rīcību pastāv tieša cēloņsakarība (Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 6.panta pirmā daļa). Proti, komisijas rīcība, nenosakot elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu, tiešā veidā ietekmējusi cenu, par kādu pieteicēja pārdevusi elektroenerģiju publiskajam tirgotājam, jo elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs tiek izmantots, aprēķinot cenu, par kādu publiskais tirgotājs iepērk elektroenerģiju no ražotājiem.

Zaudējumu atlīdzinājumu kontekstā apgabaltiesa atzīst par nepamatotiem komisijas un Ekonomikas ministrijas apsvērumus, ka pieteicēja nav pierādījusi sasaisti ar elektroenerģijas ražošanas izmaksām un samērīga apmēra atrautās peļņas esību. No tiesību normām izriet, ka cena, par kādu pieteicējai bija tiesības pārdot elektroenerģiju publiskajam tirgotājam, nebija nosakāma atbilstoši konkrētās personas ražošanas faktiskajām izmaksām un noteiktam peļņas apjomam. Līdz ar to šādus nosacījumus nav pamata ņemt vērā, vērtējot pieteicējas tiesības uz zaudējumu atlīdzību.

Izvērtējot pieteicējas līdzatbildību, apgabaltiesa nekonstatē Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 10.pantā minētos apstākļus, kas liegtu pieteicējai saņemt zaudējumu atlīdzinājumu. Apgabaltiesa atzīst, ka pieteicēja (ar biedrības starpniecību) darījusi visu iespējamo, lai zaudējumu novērstu vai samazinātu. Proti, tā kā pieteicējai radītie zaudējumi ir tiešā cēloniskā sakarībā ar komisijas pienākumu noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu, vienīgais veids, kā pieteicēja šo zaudējumu varēja novērst vai samazināt, ir vērsties pie komisijas un vērst uzmanību uz tās pienākumu noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu, ko pieteicēja arī darījusi.

Saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 30.panta pirmo daļu (spēkā līdz 2014.gada 31.decembrim) ražotāji, kas elektroenerģijas ražošanai izmantoja atjaunojamos energoresursus un darbību bija uzsākuši pirms šā likuma stāšanās spēkā, varēja pārdot elektroenerģiju publiskajam tirgotājam atbilstoši tiem nosacījumiem par darbības režīmu, iepirkuma termiņiem un cenu, kādi uz tiem attiecās šā likuma spēkā stāšanās brīdī. Tādējādi tas bija tieši likumdevēja mērķis – saglabāt iepriekš atbilstoši Enerģētikas likumam piešķirtās tiesības (*sk. Satversmes tiesas 2019.gada 18.aprīļa sprieduma lietā Nr.2018-16-03 15.3.punktu*). Tiesību normas nenoteica ražotājam pienākumu pāriet uz jauno atbalstu, proti, noteiktā termiņā pieteikties valsts atbalsta saņemšanai saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 29.pantu, atsakoties no tiesībām, kas tam noteiktas atbilstoši Elektroenerģijas tirgus likuma 30.panta pirmajai daļai un Enerģētikas likumam.

Ievērojot minēto, pieteicējai nebija pienākuma pāriet uz jauno valsts atbalstu. Turklāt nav pamata prasīt, lai pieteicēja izdarītu tiesiskuma principam pretēju pieņēmumu, ka komisija neievēros tiesību normās noteikto un pieteicējai turpmāk netiks nodrošinātas tiesības pārdot elektroenerģiju publiskajam tirgotājam atbilstoši Enerģētikas likuma 40.panta pirmajā daļā noteiktajam. Līdz ar to apstāklis, ka pieteicēja uzreiz nav pieteikusies atbalsta saņemšanai, pamatojoties uz Elektroenerģijas tirgus likuma 29.pantu, nav atzīstams par tādu, kas liedz pieteicējai pilnībā vai daļā saņemt zaudējuma atlīdzinājumu.

Apgabaltiesa arī atzīst, ka atlīdzināšanas pienākumu vairs nav iespējams izpildīt, atjaunojot stāvokli, kāds pastāvēja pirms zaudējuma nodarīšanas (Administratīvā procesa likuma 94.panta ceturtā daļa), jo komisija nevar noteikt tarifu ar atpakaļejošu datumu, jo tas tādā gadījumā saistītu citas ar šo lietu nesaistītas personas (piemēram, publisko tirgotāju). Līdz ar to ir pamats atlīdzinājuma noteikšanai naudā.

[22] Ievērojot minēto, apgabaltiesa atzīst, ka komisija ar prettiesisko rīcību, atbilstoši likuma prasībām nenosakot elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu, ir nodarījusi zaudējumus pieteicējai 57 591,56 *euro* apmērā, kas šādā apmērā pieteicējai ir atlīdzināmi.

Atbilstoši likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 7.pantā noteiktajam komisija ir institucionāli un funkcionāli neatkarīgs, pilntiesīgs, autonoms publisko tiesību subjekts un patstāvīgs sava likumā apstiprinātā budžeta izpildē (panta otrā daļa), tā ir atvasināta publisko tiesību juridiskā persona, kurai ir sava manta, patstāvīga bilance un konts Valsts kasē (panta sestā daļa). Saskaņā ar minētā likuma 12.pantā noteikto komisija ir atbildīga par savas darbības likumību, bet zaudējumus, kas radušies tās prettiesiska lēmuma vai prettiesiska administratīvā akta dēļ, atlīdzina normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 20.panta septītā daļa noteic, ka zaudējumu atlīdzina no attiecīgās atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas budžeta, ja to radījusi pastarpinātās pārvaldes iestādes rīcība, pildot atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas autonomās funkcijas vai uzdevumus. Līdz ar to zaudējums atlīdzināms no komisijas budžeta.

[23] Lai gan apgabaltiesa ir atzinusi, ka no nacionālajām tiesību normām par zaudējumu atlīdzinājumu izriet pieteicējas tiesības saņemt mantisko zaudējumu atlīdzinājumu konkrētajā apmērā, papildus ir vērtējams, vai ar šādu zaudējumu atlīdzinājumu tiek sniegts valsts atbalsts.

Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta 1.punkts noteic, ka, ja vien šis līgums un Līgums par Eiropas Savienību neparedz ko citu, ar iekšējo tirgu nav saderīgs nekāds atbalsts, ko piešķir dalībvalstis vai ko jebkādā citā veidā piešķir no valsts līdzekļiem un kas rada vai draud radīt konkurences izkropļojumus, dodot priekšroku konkrētiem uzņēmumiem vai konkrētu preču ražošanai, ciktāl tāds atbalsts iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm.

Valsts atbalsta jēdziens Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta 1.punkta izpratnē pastāv, ja tas vienlaikus atbilst visām minētajā normā norādītajām pazīmēm. Tās ir skaidri formulētas arī šobrīd spēkā esošā Komercdarbības atbalsta kontroles likuma 5.pantā:

1) finansiālo palīdzību tieši vai pastarpināti sniedz no valsts, pašvaldības, Eiropas Savienības vai citiem publiskiem līdzekļiem, un valsts institūcijām ir kontrolējoša ietekme pār finanšu līdzekļiem;

2) komercsabiedrība veic saimniecisko darbību un attiecībā uz saimniecisko darbību iegūst ekonomiskas priekšrocības, kādas tā nevarētu iegūt, ja komercdarbības atbalsts netiktu sniegts;

3) finansiālā palīdzība neattiecas uz visām komercsabiedrībām vienādi, bet ir paredzēta komercsabiedrībām atkarībā no to lieluma, darbības veida vai atrašanās vietas, kā arī citiem diferencējošiem kritērijiem vai arī ir paredzēta tikai konkrētai komercsabiedrībai;

4) finansiālā palīdzība ietekmē tirdzniecību un izkropļo konkurenci Eiropas Savienības iekšējā tirgū.

Pieteicēja veic saimniecisko darbību un prasītais mantisko zaudējumu atlīdzinājums ir radies saistībā ar pieteicējas veikto saimniecisko darbību.

Saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 30.panta pirmo daļu (kas bija spēkā no 2005.gada 8.jūnija līdz 2015.gada 1.janvārim) attiecībā uz pieteicēju bija piemērojams agrāk spēkā esošā Enerģētikas likuma 40.panta pirmajā daļā paredzētais cenas noteikšanas mehānisms, atbilstoši kuram saražoto elektroenerģiju pirka publiskais tirgotājs par obligātu iepirkuma cenu, kas ir augstāka par tirgus cenu, un šāda iepirkuma izmaksas sedza visi elektroenerģijas gala lietotāji Latvijā. Šādā gadījumā ir uzskatāms, ka priekšrocības tiek piešķirtas, izmantojot valsts jeb publiskos līdzekļus (*sal. Eiropas Komisijas lēmuma SA.43140 11., 63. un 64.punktu un Eiropas Komisijas paziņojumu par līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta 1.punktā minēto atbalsta jēdzienu (2016/C262/01) 48. un 65.punktu un tajā norādīto judikatūru*). Šobrīd pieteicēja prasa mantisko zaudējumu atlīdzinājuma veidā izmaksāt to summu, ko tā nepamatoti laikus nav saņēmusi atbilstoši minētajām tiesību normām. Apgabaltiesa jau iepriekš atzina, ka šādi zaudējumi atlīdzināmi no komisijas budžeta. Tādējādi, izpildot apgabaltiesas spriedumu un izmaksājot pieteicējai atlīdzinājumu, tiks izmantoti valsts (publiskie) līdzekļi.

Paredzot tiesību normās šādu īpašu cenas noteikšanas mehānismu, tiek piešķirtas selektīvas ekonomiskas priekšrocības uzņēmumiem, kas darbojas konkrētā nozarē un ražo elektroenerģiju no atjaunojamiem energoresursiem, jo principā garantē tiem konkrētu cenu par saražoto elektroenerģiju, lai gan tirgus cena ir zemāka. Arī izmaksājot pieteicējai zaudējumu atlīdzinājumu, pieteicējai tiktu sniegtas šādas ekonomiskās priekšrocības kā atjaunojamās elektroenerģijas ražotājam. Turklāt konkrētas zaudējumu atlīdzināšanas lietas ietvaros zaudējumu atlīdzinājums tiek piešķirts tikai pieteicējai. Proti, šobrīd saņemot zaudējumu atlīdzinājumu par konkrētu laika posmu pagātnē un tajā pārdotās elektroenerģijas apjomu, pieteicēja iegūtu selektīvu priekšrocību, salīdzinot ar citiem uzņēmumiem, no kuriem tajā pašā laika posmā pagātnē tika iepirkta elektroenerģija par citu cenu un kuri tāpat kā pieteicēja turpina darbību šajā nozarē.

Satversmes tiesa konstatējusi, ka Latvijas elektroenerģijas tirgus liberalizācija Latvijā uzsākta, atbilstoši Elektroenerģijas tirgus likuma pārejas noteikumu 1. un 2.punktam no 2007.gada 1.jūlija nodrošinot sadales sistēmas operatora neatkarību un paredzot elektroenerģijas galalietotājiem, kam ir pieslēgums sadales sistēmai, tiesības mainīt elektroenerģijas tirgotāju (elektroenerģijas piegādātāju). Elektroenerģijas tirgus liberalizācija paredz brīvu konkurenci un tādējādi veicina ekonomiski pamatotas elektroenerģijas cenas veidošanos. Brīva tirgus apstākļos valsts piešķirts atbalsts elektroenerģijas ražotājiem var apdraudēt arī konkurenci Eiropas Savienības iekšējā tirgū (*sk. Satversmes tiesas 2019.gada 18.aprīļa sprieduma lietā Nr.2018-16-03 15.2.punktu*).

Arī Eiropas Komisijas lēmuma SA.43140 3.1.apakšpunktā (62.apsvērums) norādīts, ka Latvijas elektroenerģijas tirgus tika liberalizēts 2007.gadā un elektroenerģijas ražotāji ir iesaistīti tirdzniecībā starp dalībvalstīm, līdz ar to atbalsta saņēmējiem piešķirtā priekšrocība, visticamāk, kropļo konkurenci un ietekmē tirdzniecību starp dalībvalstīm.

Tādējādi nav šaubu, ka kopš 2007.gada 1.jūlija elektroenerģijas ražotāji ir iesaistīti tirdzniecībā starp dalībvalstīm.

Vienlaikus bez ievērības nav atstājams, ka Elektroenerģijas tirgus likums (stājās spēkā 2005.gada 8.jūnijā) tika pieņemts, lai ieviestu Latvijas nacionālajā regulējumā Eiropas Parlamenta un Padomes 2003.gada 26.jūnija Direktīvas 2003/54/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par Direktīvas 96/92/EK atcelšanu regulējumu. Viens no galvenajiem Direktīvas 2003/54/EK nosacījumiem paredz, ka lietotājam ir tiesības brīvi izvēlēties savu piegādātāju. Saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 35.panta pirmo un otro daļu elektroenerģijas galalietotājam ir tiesības mainīt elektroenerģijas tirgotāju. Tāpat minētā likuma 27.pants paredzēja, ka elektroenerģijas cenu nosaka ražotāji, tirgotāji un lietotāji, savstarpēji vienojoties, izņemot šajā likumā paredzētos gadījumus. Lai nodrošinātu pakāpenisku elektroenerģijas tirgus liberalizāciju mazaizsargātām gala patērētāju grupām, Elektroenerģijas tirgus likuma pārejas noteikumu 2.punkts noteica, ka šā likuma 35.panta otrā daļa attiecībā uz mājsaimniecības lietotājiem stājas spēkā 2007.gada 1.jūlijā. Savukārt šā likuma 35.panta pirmajai daļai un otrajai daļai attiecībā uz elektroenerģijas galalietotājam, kam ir pieslēgums pārvades sistēmai vai kam ir pieslēgums sadales sistēmai, bet kas nav mājsaimniecības, attiecībā uz tiesībām bez ierobežojumiem mainīt elektroenerģijas tirgotāju pārejas noteikumi netika noteikti. Minētais norāda, ka arī pirms 2007.gada 1.jūlija nepastāvēja juridisku šķēršļu daļai galalietotājiem izvēlēties elektroenerģijas tirgotāju.

Turklāt atbilstoši AS „Latvenergo" 2005.gada pārskatā norādītajam, lai nodrošinātu klientus ar nepieciešamo elektroenerģijas apjomu, tā jau 2005.gadā iepirka elektroenerģiju arī no Igaunijas un Lietuvas ražotājiem (*sk.* https://www.latvenergo.lv/files/news/report/GP2005.pdf). AS „Latvenergo" 2007.gada pārskatā norādīts, ka 2007.gadā palielinās AS „Latvenergo" importētās un eksportētās elektroenerģijas apjomi, kas saistīts ar tirdzniecības uzsākšanu Skandināvijas elektroenerģijas biržā *Nord Pool* un salīdzinoši zemajām elektroenerģijas vairumtirdzniecības cenām Baltijas reģionā 2007.gada vasaras periodā, kas veicināja elektroenerģijas importu (*sk.* https://www.latvenergo.lv/files/text/2007_GP.pdf). Ņemot vērā, ka subsidētās elektroenerģijas iepirkums no vietējiem ražotājiem samazina iepirkuma apjomu no citu valstu ražotājiem un tirgotājiem, minētais norāda, ka arī pirms 2007.gada 1.jūlija Latvijas tirgus bija saistīts ar citiem tirgiem un šāds elektroenerģijas iepirkums ietekmēja tirdzniecību starp dalībvalstīm.

Līdz ar to apgabaltiesa uzskata, ka šobrīd šāda zaudējumu atlīdzinājuma izmaksa (tostarp par periodu pirms 2007.gada 1.jūlija) draud radīt konkurences izkropļojumu Eiropas Savienības iekšējā tirgū, jo sniedz pieteicējai priekšrocības izmantot publiskos līdzekļus enerģijas ražošanas izmaksu segšanai lielākā apmērā nekā citiem uzņēmumiem (*sk. Eiropas Komisijas paziņojuma par līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta 1.punktā minēto atbalsta jēdzienu (2016/C262/01) 187. un 189.punktu un tajā norādīto judikatūru*).

Ievērojot minēto, apgabaltiesa secina, ka konkrētā zaudējumu atlīdzinājuma izmaksa pieteicējai ir saistīta ar valsts atbalstu.

[24] Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.panta 3.punkts aizliedz valstij īstenot valsts atbalsta pasākumus (piešķirt vai mainīt atbalstu), iekams tas nav paziņots Eiropas Komisijai un Eiropas Komisija nav pieņēmusi lēmumu par atbalsta saderību ar iekšējo tirgu.

Regulas 2015/1589 2.panta 1.punkts noteic, ka par visiem projektiem piešķirt jaunu atbalstu attiecīgā dalībvalsts laikus paziņo Eiropas Komisijai. Saskaņā ar minētās regulas 3.pantu atbalstu, par kuru jāpaziņo Eiropas Komisijai, neievieš, kamēr Eiropas Komisija nav pieņēmusi lēmumu, kas atļauj šādu atbalstu, vai kamēr nav uzskatāms, ka šāds lēmums pieņemts. Regulas 2015/1589 1.panta „f" apakšpunkts noteic, ka jauns atbalsts, kas ieviests, pārkāpjot Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.panta 3.punktu, ir nelikumīgs atbalsts.

Saskaņā ar regulas 2015/1589 1.panta „c" apakšpunktu jauns atbalsts ir jebkurš atbalsts, t.i., atbalsta shēmas un individuāls atbalsts, kas nav pastāvošs atbalsts, tostarp pastāvoša atbalsta grozījumi. Savukārt 1.panta „b" apakšpunkts noteic, ka pastāvošs atbalsts ir:

i) neskarot (..) Čehijas Republikas, Igaunijas, Kipras, Latvijas, Lietuvas, Ungārijas, Maltas, Polijas, Slovēnijas un Slovākijas Pievienošanās akta IV pielikuma 3.punktu un papildinājumu (..), jebkāds atbalsts, kas pastāvējis pirms LESD stāšanās spēkā attiecīgajās dalībvalstīs, t. i., atbalsta programmas un individuālais atbalsts, kas ieviests pirms LESD stāšanās spēkā un ko joprojām piemēro pēc LESD stāšanās spēkā;

ii) atļauts atbalsts, t. i., atbalsta shēmas un individuāls atbalsts, ko atļāvusi Komisija vai Padome;

iii) atbalsts, ko uzskata par atļautu, ievērojot Regulas (EK) Nr.659/1999 4.panta 6.punktu vai šīs regulas 4.panta 6.punktu, vai kas atļauta pirms Regulas (EK) Nr.659/1999, bet saskaņā ar šo procedūru;

iv) atbalsts, ko uzskata par pastāvošu atbalstu saskaņā ar šīs regulas 17.pantu;

v) atbalsts, ko uzskata par pastāvošu atbalstu, jo ir iespējams konstatēt, ka tā ieviešanas laikā tas nav bijis atbalsts, bet pēc tam iekšējā tirgus attīstības dēļ – dalībvalstij neieviešot izmaiņas – tas kļuvis par atbalstu. Ja daži pasākumi kļūst par atbalstu tādēļ, ka Savienības tiesību akti nosaka kādas darbības liberalizāciju, tad pēc datuma, kas noteikts liberalizācijai, šādus pasākumus neuzskata par pastāvošu atbalstu.

Ievērojot minēto, lai izdarītus secinājumus par pieteicējas tiesībām uz mantisko zaudējumu par periodu no 2006.gada 1.marta līdz 2009.gada 30.septembrim atlīdzinājumu un nepieciešamību veikt saskaņošanu ar Eiropas Komisiju, ir jāizslēdz iespēja, ka atbilstoši regulas 2015/1589 1.panta „b" apakšpunktam tas ir pastāvošs atbalsts. Uz to norādīts arī Eiropas Komisijas atzinuma 28.-36.punktā.

Lietā nav strīda, ka šāds mantisko zaudējumu atlīdzinājums neatbilst regulas ES 2015/1589 1.panta „b" apakšpunkta „i" un „iii" apakšpunktam.

Tāpat nav konstatējams, ka šādu atbalstu ir atļāvusi Eiropas Komisija vai Padome. Eiropas Komisijas lēmumā SA.43140 ir izvērtēta shēma, kas bija spēkā laika posmā no 2007.gada 1.jūlija līdz 2012.gada 31.decembrim, pamatojoties uz Elektroenerģijas tirgus likumu, noteikumiem Nr.503, noteikumiem Nr.198 un noteikumiem Nr.262. Taču minētajā lēmumā nav vērtēta un atļauta shēma vai individuāls atbalsts, kas šajā pašā laika periodā bija spēkā vai agrāk/vēlāk tiek piešķirts, pamatojoties Elektroenerģijas tirgus likuma 30.panta pirmo daļu un Enerģētikas likuma 40.panta pirmo daļu. Līdz ar to arī mantisko zaudējumu atlīdzinājums neatbilst regulas 2015/1589 1.panta „b" apakšpunkta „ii" apakšpunktam.

Apgabaltiesa uzskata, ka mantisko zaudējumu izmaksa neatbilst arī regulas 2015/1589 1.panta „b" apakšpunkta „v" un „iv" apakšpunktos ietvertajam pastāvoša atbalsta definējumam.

Regulas 2015/1589 17.pants noteic noilguma termiņu attiecībā uz atbalsta atgūšanu, bet konkrētajā gadījumā tiesa tikai lems par pieteicēja tiesībām uz zaudējumu atlīdzinājumu. Tādēļ šādam maksājumam nevar būt iestājies noilgums. Pat ja pieteicējas prasījums par mantisko zaudējumu atlīdzinājumu balstās nacionālajās tiesību normās noteiktās tiesībās un piešķīrumā, kas bija spēkā pirms konstatētā tirgus liberalizācijas datuma un sākotnēji nav uzskatīts par valsts atbalstu, tad pēc tirgus liberalizācijas atbilstoši regulas ES 2015/1589 1.panta „b" apakšpunkta „iv" apakšpunkta pēdējam teikumam šāds pasākums nav uzskatāms par pastāvošu atbalstu.

Apkopojot minēto, apgabaltiesa secina, ka mantisko zaudējumu atlīdzinājuma piešķiršana pieteicējai ir vērtējama kā jauns valsts atbalsts, kas jāpaziņo Eiropas Komisijai, turklāt pirms Eiropas Komisija nav pieņēmusi lēmumu, kas atļauj šādu atbalstu, vai kamēr nav uzskatāms, ka šāds lēmums pieņemts, pieteicējai nav tiesību šādu mantisko zaudējumu atlīdzinājumu saņemt.

[25] Saskaņā ar Eiropas Savienības tiesas pastāvīgo judikatūru Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.panta 3.punkts ievieš jaunu atbalsta projektu preventīvu kontroli. Šādi noteikta preventīva kārtība paredz, ka tiek īstenots tikai saderīgs atbalsts. Lai sasniegtu šo mērķi, atbalsta projekta īstenošana tiek atlikta līdz brīdim, kad šaubas par tā saderību tiek kliedētas ar galīgu Eiropas Komisijas lēmumu. Šīs kontroles sistēmas īstenošana ir, pirmkārt, Eiropas Komisijas un, otrkārt, valsts tiesu ziņā un to attiecīgās lomas ir viena otru papildinošas, bet atšķirīgas. Valsts tiesas nav kompetentas lemt par valsts atbalsta saderību ar iekšējo tirgu, jo šī pārbaude ietilpst Eiropas Komisijas ekskluzīvajā kompetencē (*sk. 2013.gada 21.novembra sprieduma lietā C-284/12 25.-27.punktu un tajā norādīto judikatūru un 2016.gada 26.oktobra sprieduma lietā C-590/14 95. un 96.punktu un tajā norādīto judikatūru*). Eiropas Savienības tiesību normu piemērošana valsts atbalsta jomā ir balstīta uz lojālas sadarbības pienākumu starp, pirmkārt, valsts tiesām un, otrkārt, Eiropas Komisiju un Savienības tiesām, kuras ietvaros ikviena no tām rīkojas atkarībā no lomas, kas tai ir paredzēta līgumā. Šīs sadarbības ietvaros valsts tiesām ir jāveic visi vispārējie vai īpašie pasākumi, kas ir piemēroti, lai nodrošinātu no Savienības tiesībām izrietošo pienākumu izpildi, un jāatturas veikt pasākumus, kas var apdraudēt līguma mērķu sasniegšanu (*sk. 2013.gada 21.novembra sprieduma lietā C-284/12 41.punktu*).

Arī Eiropas Komisija atzinuma 40.-42.punktā, atbildot uz apgabaltiesas jautājumiem par nepieciešamību vērtēt valsts atbalsta saderību un pārmērīgas pārkompensācijas esību, ir norādījusi, ka valsts atbalsta saderības novērtējums ir ekskluzīvā Eiropas Komisijas kompetencē un ka valsts tiesa nav kompetenta lemt par to, vai pasākums, kas neietilpst Eiropas Komisijas lēmuma SA.43140 darbības jomā, varētu būt saderīgs ar iekšējo tirgu.

Ievērojot minēto, apgabaltiesas kompetencē nav vērtēt, vai šāda valsts atbalsta kā mantisko zaudējumu atlīdzinājuma piešķiršana pieteicējai atbilst saderības nosacījumiem (tostarp samērīguma nosacījumam, ka atbalsts nedrīkst pārsniegt atšķirību starp elektroenerģijas ražošanas izmaksām, kas rodas, ražojot elektroenerģiju, izmantojot atjaunojamos energoresursus, un elektroenerģijas tirgus cenu), kā arī vērtēt, vai kopsakarā ar valsts atbalstu, kuru pieteicēja saņēma vai saņem atbilstoši kādai citai atbalsta shēmai vai individuālam atbalstam, pieteicēja netiks pārkompensēta.

[26] Ja Eiropas Komisija pieņem lēmumu, kas atļauj šādu atbalstu (vai ir uzskatāms, ka šāds lēmums pieņemts), tad ir nodrošināmas pieteicējas tiesības uz zaudējumu atlīdzinājumu attiecīgajā apmērā.

Vienlaikus apgabaltiesa atzīst, ka Zaudējumu atlīdzināšanas likums, kā arī citas spēkā esošas nacionālās ārējo normatīvo aktu normas neregulē jautājumus par zaudējumu atlīdzinājumu un tā izmaksu gadījumā, kad šāds zaudējumu atlīdzinājums atbilst valsts atbalsta pazīmēm un par tādu ir nepieciešamas paziņot Eiropas Komisijai lēmuma pieņemšanai. Tāpat tiesību normas neparedz piemērošanas mehānismu, kas noteiktu pienākumu valstij veikt plānotā atbalsta paziņošanu Eiropas Komisijai gadījumā, kad tiesa lemj par šāda mantiskā zaudējuma atlīdzinājuma piešķiršanu. Apgabaltiesa ņem vērā Finanšu ministrijas kā komercdarbības uzraudzības institūcijas Latvijā (Komercdarbības atbalsta kontroles likuma 9.panta pirmā daļa) pārstāvju sniegtos paskaidrojumus, ka, pirms tiesa nav izspriedusi par pieteicējas tiesībām uz konkrētu mantisko zaudējumu atlīdzinājumu atbilstoši Zaudējumu atlīdzināšanas likumam, valstij nav pamata sniegt paziņojumu par teorētiski iespējama valsts atbalsta piešķiršanu un sagaidīt Eiropas Komisijas lēmumu par to.

Apgabaltiesa, ņemot vērā juridiskās obstrukcijas aizlieguma principu un efektivitātes principu (kas liedz padarīt neiespējamu pieteicēja tiesību īstenošanu uz atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem, formāli atsaucoties uz Eiropas Komisijas lēmuma nepieciešamību), kā arī to, ka valsts tiesām ir pienākums interpretēt valsts tiesību normas cik vien iespējams tādējādi, lai ar šo normu piemērošanu tiktu sekmēta Eiropas Savienības tiesību īstenošanu, kā arī novērstu prettiesiska atbalsta izmaksu, apgabaltiesa atzīst, ka ir pamats apmierināt pieteicējas prasījumu par mantisko zaudējumu atlīdzinājumu tiesas noteiktajā apmērā un uzdot komisijai tos atlīdzināt ar priekšnosacījumu, ka ir saņemts Eiropas Komisijas lēmums, kas atļauj šādu atbalstu attiecīgā apmērā, vai kamēr nav uzskatāms, ka šāds lēmums pieņemts. Savukārt Ekonomikas ministrijai uzliekams pienākums divu mēnešu laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas iesniegt Eiropas Komisijai attiecīgu komercdarbības atbalsta paziņojumu.

Apgabaltiesa uzsver, kamēr nav saņemts Eiropas Komisijas lēmums, kas atļauj šādu valsts atbalstu attiecīgā apmērā (vai kamēr nav uzskatāms, ka šāds lēmums pieņemts), pieteicējai ar šo spriedumu nav piešķirtas tiesības saņemt mantisko zaudējumu atlīdzinājumu 57 591,56 *euro* apmērā, un komisijai nav pienākuma to izmaksāt.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, 246.-251.pantu, 254.panta pirmo daļu un 329.panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

daļēji apmierināt SIA „Galgauskas dzirnavu HES" pieteikumu par mantisko zaudējumu atlīdzinājumu.

Uzdot Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai atlīdzināt SIA „Galgauskas dzirnavu HES" mantiskos zaudējumus 57 591,56 *euro*

apmērā ar priekšnoteikumu, ka ir saņemts Eiropas Komisijas lēmums, kas atļauj šādu atbalstu, vai kamēr nav uzskatāms, ka šāds lēmums pieņemts.

Uzdot Ekonomikas ministrijai divu mēnešu laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas iesniegt Eiropas Komisijai attiecīgu komercdarbības atbalsta paziņojumu.

Noraidīt SIA „Galgauskas dzirnavu HES" pieteikumu pārējā daļā.

Piespriest no Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas par labu SIA „Galgauskas dzirnavu HES" tās samaksāto valsts nodevu 28,46 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Senāta Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no tā sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja L.Konošonoka

Tiesneses I.Juhņeviča-Knoka

L.Vīnkalna